

BLOOM, ŞİRDE ETKİLEŞİM VE HALEF-SELEF İLİŞKİSİ

Gulzar

MAMMADOVA

Sorumlu Yazar/Corresponding

Author:

Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı
Koçman Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı Anabilim Dalı, Muğla,
Türkiye.

ORCID: 0000-0003-3392-1984

e-mail: gulzar_1989@hotmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 03.11.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 22.11.2021

Tanıtımı Yapılan Kitap:

Bloom, Harold. *Etkilenme Endişesi*.

Çeviren: Ferit Burak Aydar, Meti
Yayımları, 2008.

ISBN: 978-975-342-689-3

Harold Bloom'un *Etkilenme Endişesi* adlı eseri "Kirlenme İstirabı" başlıklı bir ön söz, "Mukaddime", "Öncelik Üzerine Bir Tefekkür ve Bir Özet" başlıklı "Giriş"ten sonra "Clinamen ya da Şiirin Yanlış Okunması", "Tessera ya da Tamamlama ve Antitez", "Kenosis ya da Tekrar ve Süreksizlik", "Antitetik Eleştiri Manifestosu", "Daimonikleşme ya da Karşı-Yüce", "Askesis ya da Arınma ve Tekbencilik", "Apophrades ya da Ölülerin Dönüşü" başlıklarını taşıyan altı bölümden oluşur. Bloom, eserini "Yol Üstüne Düşünceler" başlıklı bir "Sonsöz" ile bitirmiştir.

Her şair kendinden öncekinden bir şekilde etkilenir, en azından şiiri öncekilerden öğrenir. Bu bağlamda modern şair de Bloom'un belirttiği üzere "...hem antikçağdakilerden hem de Rönesans'taki ustalardan tahayyül zenginliği[ni] miras almıştır" (49). Buna kısaca şiirsel etkileşim diyebiliriz. Yazara göre şiirsel etkileşim, "entelektüel revizyonizm denen daha büyük fenomenin parçası"dır (Bloom 67).

Bu kitapta Harold Bloom, ephebe adını verdiği, şiire yeni başlayan bir şairin kendinden önceki şairlerden (selef) etkilenmesini, bu etkilenmenin nasıl olduğunu, ephebenin (genç şair, çırak) bu süreçte hangi revizyonist aşamalardan geçtiğini açıklar. Kısaca Etkilenme Endişesi genç şairle gelenek arasındaki etkilenme, yeni şairin kendini arama ve bulma sürecindeki "revizyonist evre"leri konu edinen teorik bir eserdir.

Yazar, kitabın başında ilk olarak eserinin yazılış amacını belirtir. Ona göre şiirin tarihi, şiirsel etkileşimler göz

ardı edilerek yazılamaz (Bloom 47). Ancak bunun için öncelikle şiirsel etkileşimin ne olduğu bilinmelidir. Dolayısıyla bu kitabın amacı, Bloom'un söylediği gibi "...şiirsel etkilenmeyi tarif ederek ya da şiirler arası ilişkilerin hikâyesini sunarak bir şiir teorisi ortaya koy[maktır]" (47).

Yazar, eserinde sadece bir teori inşa etmeye çalışmaz; aynı zamanda pratik bir eleştiri de sunar. Bu sebeple de şiiri her şeyden bağımsız bir metin olarak "anlama" çabasını doğru bulmaz, bunun yerine, selefin şiirinden bir sapma, yanlış yorumlama olarak okumayı önerir (Bloom 80). Ona

göre her genç şair, şiire selefının şiirini kasten yanlış okuyarak başlar. Dolayısıyla halefle selef arasında şiirsel bir bağ olsa da yeni şair bu bağı kasten ters yüz eder. Bu, aslında yeni şairin seleften kopma isteğini gösterir. O hâlde etkilenme endişesi evvela güçlü bir yanlış okuma ile tezahür eder, nitekim yaratıcı yorum da bu endişeden doğar. Güçlü şair olma potansiyeli taşıyan her şair, en derin özlemlerini başka şairlerin farkına vararak öğrenir. Bu, etkileşimdir. Ancak kendi özlemlerinin başka bir şair tarafından ifade edilmesi, yeni şairde kendine güvensizlik ve diğer şairin büyüklüğü altında ezilme duygusu doğurur. İşte bu duygu, etkilenme endişesidir. Bloom, ephebenin şiirsel ben'ini, şahsiyetini bulana dek selefiyle yaşadığı çatışmalı etkileşim sürecine etkilenme endişesi adını vermektedir.

Etkilenme endişesinin esin kaynağı Freud ve Nietzsche'dir. Freud'a göre çocukların endişeye daima bir eğilimi vardır. Endişenin kaynaklarından biri, anneden ayrılma ve ihtiyaçlarının giderilmeyeceğine dair korkudur. Bu, çocukta terk edilme ya da dışlanma endişesine yol açar. Bloom, ephebenin seleften ayrılma endişesi ile Freud'un düşünceleri -çocuğun anneden ayrılma korkusu- arasında bir bağ kurar. Nitekim

yazar, bu konuda şunları söylüyor:

Benim anlatabildiğim kadarıyla, bu kitapta sunulan etkilenme teorisinin başlıca etkileri Nietzsche ve Freud'dur. Nietzsche karşıtların peygamberidir ve Ahlakın Soykütüğü eseri estetik mizaçtaki revizyonist/gözden geçirici ve çileci tınlar üzerine, benim bildiğim kadarıyla, en derin incelemedir. Freud'un savunma mekanizmaları ve bunların çiftdeğerli işleyişleri üzerine araştırmaları, şiirler arası ilişkileri yöneten gözden geçirici kurallar için benim bulabildiğim en açık seçik benzeşleri sağlıyor (Bloom 49).

Bloom, eserinde yeni şairin etkilenme sürecini ayrı ayrı başlıklar hâlinde altı revizyonist evrede ele alır ve bunları şu şekilde adlandırır: "1. Clinamen/Yanlışı Okuma-Sapma" (59), "2. Tessera/Tamamlama ve Antitez" (85), "3. Kenosis/Tekrar ve Süreksizlik" (109), "4. Daimonikleşme/Şeytanlaşma, Karşı Yüce" (129), "5. Askesis/Arınma, Tekbencilik" (143) ve "6. Apophrades/Ölülerin Dönüşü" (165).

"Clinamen/Yanlışı Okuma-Sapma" adlı ilk evrede Bloom, ephebenin seleften kopuş sürecini anlatmak için, Milton'un Kayıp Cennet'inden yararlanır ve eserden birtakım semboller alır. Buna göre Tanrı, en büyük seleftir, esinsiz ana metindir. Şeytan, modern şairi simgeleyen ilk haleftir ve esin perisi günahdır. Âdem ise Şeytan'ın halefi, ilk ephebedir ve esin perisi Havva'dır. Bloom, görüldüğü üzere şiirsel etkileşim teorisini kutsala; Tanrı, Şeytan ve Âdem arasındaki ilişkiye dayandırıyor, Şeytan'ın Tanrı'ya karşı çıkmasıyla yeni şairin kendinden öncekiler (selefleri) karşısındaki ilk tepkisi (yanlış okuma) arasında bir benzerlik kuruyor. Ona göre insanın ana metinden/Tanrı'dan sapması ile yeni şairin seleftinin şiirini yanlış okuması ve yorumlaması; dolayısıyla ana metni tahrif etmesi, clinamendir. Yazar, bu sebeple "şiirsel karakter" in ilk olarak Şeytan'da somutlaştığını söyler. Şeytan nasıl Tanrı'nın yüce katından düşmüşse Âdem de Şeytansı bir sapmayla, ona uyararak Cennet'ten kovulmuştur. Bloom, bunu ephebenin seleften ilk kopuşuna benzetir.

Selef'in şiirini yanlış okuma, bir sapma, düşüş ve fark ediş olduğundan dolayı Milton, her şiirin, düştüğümüze dair bir fark edişle başladığını belirtir.

Bloom, bu evrede bir dinî sembol daha kullanır: Kerubi/Kerrubiyun. Bu melek, Kur'an ve Tevrat'ta geçer. Hayat Ağacı'nın (Belaşam

Ağacı) yolunu denetler ve aynı zamanda Tanrı'nın varlığının dehşetini simgeler. Bloom, Kerubileri, şiirde selevi, geleneği ya da ana metni koruyan, böylece selevin devam etmesini sağlayan, "şimdiyi geçmişe hapsede[n]" (76), dolayısıyla şiirsel özgünlüğü engelleyen gelenekçi güçlere benzetir. Ancak şiir, böyle bir ölüm evreninde yaşayamaz, sıçramalıdır. Eğer sıçrayacak bir evren bulamıyorsa "tıpkı Blake'in yaptığı gibi o evreni kendi yaratmalıdır" (Bloom 76). Yeni şair, bunun için ilk hamlesini yapar, bilinçli bir yanlış okumayla ana metni tahrif eder, bir bakıma Kerubi'nin koruyucu engelini yıkar.

Bloom, clinamen terimini Lucretius'un bir şiirinden almıştır. Söz konusu şiirde atomlar ani sıçrayışlarla saparlar:

Aşağılara doğru atomlar
Yol alırken ağırlıklarıyla, belirsiz yerlerde
Ve zamanlarda öylesine ufaktır ki sapmaları.
Yön değişmesi bile güç denir bunlara.
Bu sapma da olmasa her şey dökülürdü boşluktan
Tekdüze bir koşutlukla, yağmur damlaları gibi
Ne çarpışma, ne vurması atomun üstüne.

Doğa hiçbir şey yaratamazdı kısaca bunlardan... (Bloom 80).

Şiirden de anlaşılacağı üzere atomlardaki sapmalar olmasa her şey tekdüze olur, değişmez ve doğa hiçbir şey yaratamazdı. Tıpkı atomların sapması gibi şiirde sapma da bir şiirsel yaratım ve özgünlük hareketidir. O hâlde selevin yanlış okunması ve yorumlanması, doğal bir sapma ve yaratıcı bir düzeltmedir. Nitekim Bloom, "Şiirsel etkilenme -iki güçlü, has şair söz konusu olduğunda- her zaman önceki şairin yanlış okunmasıyla, yani gerçekte ve zorunlu olarak bir yanlış yorumlama olan yaratıcı bir düzeltme edimi yoluyla ilerler" (69) diyerek buna işaret eder.

Bloom, clinamen aşamasını anlatırken şiirsel etkilenme ve taklit konusuna da değiniyor ve influence (etkileme, etkilenme) sözcüğünün "başkaları üzerinde güç sahibi olma" yanında, "içe akış, insanlara yıldızlardan gelen kuvvet, tecelli" anlamına geldiğini söylüyor. Bu durumda influence/içe akış ya da içe doğuş, şiirde ilhama benzetilebilir ve selevin şiirinin halefinkine ilham vermesi şeklinde anlaşılmalıdır.

Taklit ise daha farklıdır. Bloom'un Ben Jonson'dan aktardığına göre taklit, "Başka bir şairin cevherini ya da zenginliklerini kendi kullanımına hasredebilmek. Diğerlerinden üstün mükemmel birini seçmek ve tıpkı onun gibi olana ya da kopyası aslıyla karıştırılabilecek kadar aynı olana dek onu takip etmek"tir (66). Bu tanımdan yola çıkarak taklidin, Klasik Türk şiirindeki nazireye benzediği söylenebilir.

Şüphesiz selefin gücü, genç şairin kendini yeterince tetkik etmesini engelleyebilir, şiirsel yaratıcılığını ve tahayyülünü sınırlandırabilir, "azametiyle [ona] gözdağı ver[ebilir]..." (Bloom 66). Nitekim William Blake bu tehlikeye işaret ederek "bir selefin sisteminin kölesi olmak, saplantılı bir muhakeme ve karşılaştırma (muhtemelen kişinin kendi eserlerinin selefin eserleriyle karşılaştırılması) sonucu yaratıcılıktan uzaklaşmaktır" (Bloom 68) der.

O hâlde clinamen, şiirde sefeli yanlış okuma ve yanlış yorum, sainsal yaratıcılıkta ve eleştiride de ilk aşamadır. Yeni şair, özgünlüğe ilk olarak bu sapmayla adım atar. Çünkü Kierkegaard'ın da belirttiği üzere "Çalışmak isteyen kendi babasını doğurur" (Bloom 65). Bu bağlamda sapma, yani oğulun babayı kasten yanlış okuması, yeni şairin kendi olma yolunda attığı ilk adım olarak görülmelidir.

"Tessera, Tamamlama, Antitez" başlıklı ikinci evrede Bloom, şiirle, büyü ve kehanet arasındaki ilişkiye işaret eder. Vico'nun görüşlerinden hareketle, şiirin kökeninde geleceğe dair kehanet bulunduğunu ileri sürer. Şiirsel endişe, ölümü engellemek veya ertelemek için iham perisinden kehanet niyazında bulunur. Ephebe, şiirsel yola yeni girmiştir, ilham perisi vardır; ama ona ait değildir. Bundan dolayı ilham perisinden korkar. Şiirini yaratabilmesi için kendi annesini (ilham perisini) ve babasını (selefini) kendisi yaratacaktır. Tessera evresinde yapmaya çalıştığı da budur.

Tessera, yeni şairin sefelin bir antitez olarak tamamlaması ve şiirsel zincire antitezle eklenmesi durumudur. Bu, aynı zamanda kendi şiirinde de bir tamamlanma anlamını taşır.

"Kenosis, Tekrar ve Süreksizlik" başlığı altında yazar, yine yer yer dinî kitaplardan yararlanır. Kenosis, kavramını da Aziz Pavlus'tan almıştır. Aziz Pavlus'ta kenosis, İsa'nın kendi arzusu ile ilahi mertebeden insan derekesine düşüşü demektir (Bloom 118). Bloom, böyle-

ce İsa'nın ilahi mertebeden insan derekesine düşüşü ile yeni şairin seflele olan bağlarını koparması, benliğin seleften yalıtılması, şiirde özerklik ve özgürlük arayışı arasında bir benzerlik kurar.

Yazar eserinde, sık sık yaptığı gibi bu evreyi de açıklarken Freud'a başvurur. Freud, endişenin tekrarlanan bastırılmış bir şeyden kaynaklandığı görüşündedir. Bloom da şairlerdeki etkilenme endişesinin kaynağında tekrar korkusunun bulunduğu kanaatindedir (109-110). Tekrara düşmek, şairlerin hazzetmediği bir durumdur. Çünkü "Şairlerin Tanrısı tekrar ritmiyle yaşayan Apollon değildir" (Bloom 110).

O hâlde etkilenme endişesinin arkasında bir tekrara düşme, öncekinin devamı olma korkusunun var olduğu söylenebilir. Şair bu evrede tekrardan kurtulup öncesiz olmaya çabalar. Bloom, bu revizyonist evreyi su ve ateş simgeleriyle açıklar. Ona göre su, şiirde devamlılığı ve sefeli tekrar etmeyi simgeler. "Tekrar, sulu kıyılara aittir" (Bloom 111). Ephebe, başlangıçta su kıyılarındadır, ancak bu durumdan hazzetmez. Bloom'a göre ateş ise süreksizlik demektir. Ephebe, daima ateşi, süreksizliği arar. Çünkü güçlü şair olmanın yolu ateşten geçer. Bloom buna "Prometheusçuluk" adını vermiştir.

Yazar, bu bölümde yine, yeni şair ile selef arasındaki ilişkiyi Freud'un Oedipus kompleksi ile açıklamaya çalışır. Şair üzerindeki tekrar korkusunu baba baskısına benzetir. Ona göre Freud'daki id (haz), şiirde seleftir, yeni şair ise ego/ben'e karşılık gelir. Yeni şair sürekli id'den (babadan/seleften) kurtulmak ister. Kimi psikanalistler ise tekrarı ölüm benzetirler. Örneğin Lacan'a göre tekrar bir ölümdür (Bloom 112). Kierkegaard ise tekrarı doğal bir döngü olarak görür. Ona göre evrenin yaratılışı bir tekrardır ve aynı zamanda dünya sürekli dönmektedir (Bloom 113). Selef, yeni şairin karşısında Tanrı'ya veya babaya benzer, onu korkutur (Bloom 111). Ephebenin sorunu, babayı yani sefeli "zorunlu olarak tekrar" (Bloom 111) etmektir. Bu durumdan, seleftin şiirini bozarak kurtulmak ister. Fenichel, seleftin yaptığı bozmanın bir tür savunma mekanizması, ama aynı zamanda arınma olduğu görüşündedir.

Sonuç olarak yanlış okuma, tekrarı bozmanın yanı sıra seleftin yaptığını eksik yapmak veya eksik almaktır. Bu durum ise bir tür sapma anlamına gelmektedir. Ancak yeni şair hem bozar hem inşa eder, bo-

zarak kendince yeni kılar, inşa ederek de beslendiğini kabul eder.

Yeni şair, tekrarı bozmak için ilham perisinden yardım ister. Bu durum, bir çocuğun ebeveyninden aynı masalı tekrar dinlemek istemesine benzetilmemelidir. İstenen şey, masalın aynen tekrarlanması değil, sadece hatırlatılmasıdır. Yeni şair, hatırlatmadan sonra, onu bozarak yeniden inşa etmeye koyulur. Nitekim güçlü şair, zorunlu olarak sapar, bozar ve inşa eder.

Sonuç olarak kenosis evresindeki revizyon; tekrarı bozma, eksik alma ve yeniden inşa etme süreci olarak özetlenebilir.

“Daimonikleşme ya da Karşı Yüce” başlığı altında Bloom, Rilke'nin şiire ilişkin görüşlerine yer verir. Bu doğrultuda, şiirin bastırmaya karşı verilen bir mücadele olmadığını, aksine bir bastırma türü olduğunu söyler (Bloom 129). Rilke, şiirlerin, şimdiki zamana verilen bir cevap niteliği taşıdığını, fakat şimdiki zamanın buna direndiğini ileri sürse de Bloom, aksine direnenin şimdiki zaman değil de selefin şiirleri olduğunu belirtir.

Yazar eserinde, daha sonra Emerson'un iblislere dair görüşlerine değinir. Ona göre bir insanı şair yapan güç daimonik'tir (Bloom 129). Çünkü daimon, parçalayan, bölen ve dağıtan güçtür. Kaderlerimizi dağıtır, yeteneklerimizi bölüştürür. Bu, hem parçalanma, düzensizlik doğurur, ama aynı zamanda yeni bir düzen getirir. Bloom, buna şiirde daimonikleşme diyor.

Bir başka fikre göre ise iblisler, gözde insanlara gezegenlerden sesler getirirler. Esrarengiz bir hâldir bu. Ancak iblisler şairlere dadanmaz, aksine şair güçlendiğinde iblis olur.

Yeni şair, selefin “yüce”liğine karşı daimonikleşerek bir “karşı yüce” oluşturma sürecine girer. Bu, bir tür yer değiştirme anlamına gelir. Selef insanileşirken yeni şair daimonikleşir. Bloom, daimonikleşmeyi selefin gururu ile ephebenin gururu arasındaki bir savaşa benzetir. Bu savaşta yeni şairin gururu bir süreliğine galip gelir.

Bloom, bu bölümde yer yer soyut ve sanatsal bir dil kullanmış, Emerson'dan alıntılar yapmıştır. Emerson'a göre Tanrı ya da selef, yeni şairi cevherinin gölgesi (Bloom 132) olarak görür. Ancak yeni şair ona “Koşullarımı ben yaratıyorum” (Bloom 132) diyerek karşı çıkar. Buna rağmen yeni şairin cevherinin gölgesi de başka bir gölgeyle

buluşarak ona karışır (Bloom 132). Dolayısıyla şairler yaratıcıdır, ama kendi çağlarınca yaratılırlar. En güçlü şairler dahi bundan kaçamaz. Bloom, buna Shelley'i örnek verir. Onun "çağın ruhu"nu yaratan selef tabi olduğunu söyler. Ama yeni bir arayışa geçtiğinde karşısında Wordsworth'u bulur. Shelley, işte bu yukarı doğru yükselişte daimonikleşir. O hâlde şöyle denebilir: Kenosis bir aşağı düşüş, kopuş, daimonikleşme ise yukarı yükseliştir. Bloom'a göre yukarı yükselme bir süreçtir. Selefin gücünden beslenen yeni şair, bunun sarhoşluğuyla yükseklerde uçar, sonra "ifrat"a varır, artık bir karşı yüce inşa etmiştir.

Bloom daha sonra "İfrattan dönüş mümkün müdür?" sorusuna cevap arar. Bunun sadece dışarıdan alınacak bir yardımla mümkün olabileceğini söylemekle beraber güçlü bir şairin yardım almasına karşı çıkar, çünkü bunu şairliğinin sonu olarak görür.

Yazar bu bölümde Vanderberg, Nietzsche, Schopenhauer ve Freud'un selef-halef ilişkisine, sanatta bireysel amaç ve Oedipus hakkındaki görüşlerine değinir. Yeni şairin selefin etkisinden kurtulmak için "yabancılaşma", "tekbencilik" ve "selefin hayali bakışı" denilen üç şiirsel hareket yaptığını söyler. Vanderberg tarafından adlandırılan bu üç hareket halefin seleften kopmasına ve kendi benini bulmasına yönelik hamlelerdir.

Özetle daimonikleşme, ephebenin selefle hesaplaştığı, hatta onu inkâr ettiği evredir. Böylece selefti aşar, şeytanlaşır, yükselip karşı yücesini inşa ederek "daimonik şair"e dönüşür.

Eserdeki "Askesis, Arınma, Tekbencilik" başlıklı bölümde yazar, şairin yalnızlık durumuna ulaşmak için girdiği arınma sürecini anlatır. Dolayısıyla askesis, yeni şairin arınma evresidir. Daimonik yükselişle selefti inkâr edip kendi gücüne ulaşan yeni şair, bu evrede güçlü ölümlerle boğuşmuş ve seleftere karşı açık bir zafer kazanmıştır. Yazar, bu süreci anlatırken Orfeus ve Dionysos efsanesine gönderme yapar. Efsaneye göre Dionysos, Titanlar tarafından parçalanmış, pişirilerek yenmiştir. Ancak daha sonra parçalar birleştirilmiş, dirilmiştir. Kral olabilmesi için ise olgunlaşması gerekmektedir. Olgunlaşma süreci, parçalanma, pişirilme, yenme, parçaların birleştirilmesi ve dirilme şeklinde cereyan eder. Bloom'a göre yeni şair de olgunlaşma yolculuğunda böyle bir süreçten geçer.

Yazar, Orfeusçuluk da denen bu çilecilik ve olgunlaşma mitini şairlerin dini olarak görmekte ve askesis evresini Orfeus'un arınma-dirilme-olgunlaşma sürecine benzetmektedir. Bu mite göre insanda iki zıt eğilim vardır. Bunlar; Prometheus'tan gelen kötü, Dionysos'tan gelen iyi olma eğilimleridir. İşte ephebe, Orfeusçulara göre böyle bir çile (parçalanma), olgunlaşma (birleşme), arınma (diriliş) sürecinden geçer, bu itibarla Orfeus'un halefidir.

Bloom, daha sonra kurban miti ile askesis arasında bağ kurar. Ona göre kurban, yeniden canlanma, dirilme ve bereket beklentisiyle sunulur, şiir okuma-yazma süreci de kurban sunmaya benzer. Ancak yazar, kurbanın bereketlendirmekten çok kurutan bir arıtma olduğu görüşündedir.

Ona göre askesis/arınma, "karşı yüce"nin şahikalarında başlar. Yeni şair, seleftin yücesine karşı kendi şiirsel değerlerini inşa etmiş, böylece arınmış, bir bakıma seleften kalan izleri silmiştir. Bu süreçte şair âdeta körleşir, kendi dışındaki her şeye gözünü yumar. Bloom, buna "arındırıcı körleştirme" adını verir. Bu, aynı zamanda tekbenciliktir.

Sonuçta ephebe, clinamen ve tessera sürecinde bir sapma ile selefti kendince tamamlamaya çalışırken, kenosis ve daimonikleşmede seleftin ya da ölümlerin hatıralarını silmeye çalışır. Askesis ise yeni şair ile ölümler (selef) arasında büyük bir kapışmanın yaşandığı sonraki evredir.

Bu bölümde yazar, askesis sürecini Dante, Wordsworth, Keats, Browning, Yeats, Whitman, Shelley, Stevens gibi Batılı şair ve yazarların eserlerinden örnekler vererek açıklar. Askesis, yeni şairin seleftin etkisinden kopup kendi benini inşa etmeyi amaçladığı bir revizyon evresidir. Bu evrede amaç, seleften tamamıyla arınmak ve sadece kendi ben'ini ortaya koymaktır. Bunun için askesis'e tekbenci evre de denir.

"Apophrades, Ölümlerin Dönüşü" adlı evre ise Bloom'a göre yeni şairin seleftin etkisinden kurtulma sürecindeki son revizyon evresidir. Selef tabiatı gereği daima geri dönmek, dirilmek ve yeniden güçlü bir şair olmak ister. İşte bu evrede yeni şair tarafından öldürülen seleft, geri döner ve son bir hamle yapar. Ancak Bloom, güçlü seleflerin geri dönseler dahi, artık kendi ses ve renkleriyle değil, halefin ses ve rengine bürünerek dönebilecekleri kanısındadır (167). Eğer seleft, salt kendi gücü, sesi ve rengiyle dönebilirse zafer onun olur (Bloom 167).

Ama ephebe güçlü ise, aynada görünen ne selefin ne de kendisinin yüzüdür, hem selefin hem de kendinin olmaya can attığı bir antitez yüzüdür (Bloom 172).

Bu aşamada selef, güçlü bir sel hâlinde yeni şairin üzerine akabilir ve ephebenin tahayyülü bu selde boğulabilir. Böyle bir tehlike her zaman vardır ve yeni şairler, bu sele, baskıya maruz kalacaktır. Gerçek tahayyül de zaten bu baskı sonucunda ortaya çıkar.

Bloom, bu evreye örnek olarak Stevens ile Yeats'ı ve Browning ile Dickinson'u verir. Bu şairler seleflerini alt edip kendi şiirini inşa etmişlerdir.

Sonuçta selef, apophrades evresinde son bir hamle daha yapmış, ancak yeni şair onu güçlü sesiyle bertaraf etmiştir. Bu bir bakıma artık kendi olduğunun kanıtıdır.

Bir bütün hâlinde değerlendirilecek olursa, Bloom Etkilenme Endişesi adlı eserinde, yeni şair (ephebe) ile kendinden önceki güçlü şair (selef) arasındaki etkilenme sürecini, bu süreçte yeni şairin selefin etkisinden kurtulmasını ve kendi olma mücadelesini anlatır. Bu süreçte yeni şairin altı revizyonist evreden geçtiğine işaret eder ve söz konusu evreleri tek tek açıklar. Kitabında sık sık dinsel kaynaklara, mitolojiye, psikanalizin ve felsefenin terimlerine başvurur. Bu bağlamda özellikle Freud'dan yararlandığı görülmektedir.

Bu bilgilere göre clinamen ve tessera evreleri seleften, ana metinden bir sapma ve eksikliğin tamamlanması demektir. Kenosis, daimonikleşme ve askesis evreleri yeni şairin arındığı ve selefte ait hatıraların silindiği aşamadır. Apophrades evresinde ise yeni şair selefin son ölümcül hamlesine karşılık nihai zaferini ilan eder.

Bloom, *Etkilenme Endişesi* adlı eserinde şairler arasında selef-halef bağlamında meydana gelen etkileşimleri incelemek için araştırmacılara özgün bir teori sunmaktadır.

Kaynakça

Bloom, Harold. *Etkilenme Endişesi*. Çeviren Ferit Burak Aydar, Metis Yayınları, 2008.